

CIMAFEJ AVILIN

PAMIŽ NEBAM I ZJAMLJOJ: ETNAASTRONOMIJA.

Minsk: Technaloggija, 2015, 286 s. ISBN 978-985-458-261-0.

Běloruský folklorista Cimafej Avilin se před několika lety na základě rozsáhlých terénních výzkumů rozhodl napsat velmi speciální publikaci *Mezi nebem a zemí: etnoastronomie*, která je zasvěcena etnologické analýze tradic spojených s lidovou astronomií. Měli bychom hned z kraje zdůraznit, že téma lidových představ spojených s vesmírem, tedy se vším, co je mimo naši planetu, není v evropském prostředí nijak zvláště široce monotematicky zpracované. Pro autora to jistě představovalo složitou situaci, neboť v mnoha směrech neměl příliš možností konfrontovat své názory, hypotézy či závěry s obdobným materiálem z Evropy, včetně její střední a východní části. Oproti tomu z mimoevropských oblastí tradičního etnologického či sociokulturně antropologického bádání (nativní obyvatelé Ameriky, Oceánie, Afriky atd.) máme obdobných dokladů fixováno vcelku velké množství. Jedná se nicméně o materiály kulturně značně vzdálené a jen obtížně využitelné pro studium běloruské lidové astronomie. Ve slovanském a baltském prostředí je zapsáno či nahráno poměrně malé množství podání (především z okruhu pověstí, legend či prorocství, přísloví, pranostik a rčení) týkajících se problematiky tradiční recepce pohybů planet, komet, meteorů apod. Obvykle byly tyto informace zachyceny v rámci výzkumů lidové frazeologie, ale specifické analýzy etnoastronomického fondu jsou vzácné. O to je zajímavější, že právě v běloruském folkloru bylo zachyceno opravdu velké množství takovýchto podání, což Avilinovi umožnilo zaměřit svůj výzkum tímto směrem a opřít se o dostatečnou informační základnu. Výsledkem je tato výpravná publikace.

Publikace je rozčleněna do pěti velkých oddílů, přičemž každý je zaměřen na vybranou oblast běloruské etnoastronomie. V první kapitole Avilin analyzuje dochované folklorní prameny ze sběrů z 19. a 20. století, ve kterých jsou nějakým způsobem etnoastronomická témata zachycena. K tomu přidává informace obsažené v duchovní a umělecké literatuře staršího období včetně různých překladů Bible.

Druhá část se věnuje vybraným planetám, hvězdám a souhvězdím podle toho, jakou roli v běloruských lidových představách sehrály, a naší galaxii — Mléčné dráze. Nalezneme tu tak interpretace vzniku a funkce Velkého vozu, Plejád (Kuřátek), Oriona, Polárky a řady dalších. Z planet a měsíců jsou tu samozřejmě zastoupeny jen ty, které byly naším předkům známé, tedy viditelné pouhým okem (především Měsíc a Venuše). Opomenuto není ani naše Slunce a posléze pak další vesmírná tělesa, zvláště komety.

Třetí oddíl popisuje vztahy mezi lidovou astronomií a vlastními folklorními texty. Autor se soustřeďuje pokusy o odhalení hlubších spojení lidové slovesnosti s mytologickými představami o původu světa, Země, Měsíce, planet atd., o pojetí astrologie a oblasti souvisejících výkladů, o věštění a procesů, které bychom současným jazykem mohli označit jako meditační.

V následující čtvrté kapitole Avilin podrobně popisuje astronomické jevy — teory a meteority v interpretacích lidových legend, pověstí a zvykosloví, především pak v rámci zobrazení bílé a černé magie (působení čarodějů a čarodějnic, tresty pro hříšné duše, draci apod.) včetně konkrétních ukázek.

Pátý oddíl zpracovává běloruská lidová podání o Měsíci, především narativy spjaté s interpretacemi původu skvrn na tomto zemském souputníku. Je vhodné na tomto místě připomenout, že Cimafej Avilin publikoval detailnější článek na toto téma v *Českém lidu* (č. 2, 2011).

Konec knihy pak obsahuje kapitulu *Dodatky*, v nichž se čtenář může seznámit s konkrétními texty vybraných druhů lidových podání spojených s běloruskou etnoastronomií. Jedná se o záznamy tradiční slovesnosti zachycené sběrateli a folkloristy, ale především samotným autorem této knihy a jeho kolegy v rámci četných výzkumných kampaní po celém Bělorusku v posledních pětadvaceti letech.

Knihla *Mezi nebem a zemí: etnoastronomie* Cimafeje Avilina nás neseznamuje jen s mnoha novými poznatky z oblasti etnoastronomie, ale přináší mnoho nového i ve způsobu formulování odborného textu, resp. jeho pojetí, které je i přes vysokou odbornou úroveň srozumitelné i neobornému čtenáři. Publikace je doplněna rozsáhlými přílohami — mapami zachycujícími výskyt konkrétních lidových podání na území Běloruska, vybrané související texty z neběloruských území (Polsko, Gruzie), kompletní přehled zápisů folklorních textů spjatých se skvrnami na Měsíci a též bohatý černobílý a barevný ilustrační doprovod.

Jaroslav Otčenášek